

DOI: <https://doi.org/10.61491/yk.15.2023.8049>

**იმერეთი ელგუჯა თავბერიძის
მხატვრულ ქრონიკაში
(რომანის „ქარის ფრთების“ მიხედვით)**

**Imereti in the artistic chronicles
of Elguja Tavberidze
(according to the novel „Wings of the Wind“)**

სალომე კაპანაძე

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი

Salome Kapanadze
Grigol Robakidze University
Georgia, Tbilisi

აბსტრაქტი

ბგელი ამბების მხატვრულ ქსოვილში მოქცევა მწერლობის მნიშვნელოვანი ფუნქციაა. დოკუმენტურობას განსაკუთრებული დატვირთვა აქვს, როცა ქართული კულტურის უპირობო ლიდერზე – ქართულ ლიტერატურაზე გვიწევს საუბარი. ჩვენი ნაციონალური ყოფა მეხსიერებასთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული და, სხვა ქვეყნებისგან განსხვავებით, კულტურათა ასიმილაციის გარდაუვალ პროცესებში განსაკუთრებული სიფრთხილე გვმართებს. ელგუჯა თავბერიძე იმერეთთან ასოცირებული მწერალია. იგი დავით კლდიაშვილის, რეზო ჭეიშვილის, ოტია იოსელიანის სივრცეში თანაარსებობს, ქმნის და იღვწის, რათა თანამედროვე საინფორმაციო-საოკუპაციო ომში მეხსიერებიდან არ ამოიშალოს ის, რაც გლობალიზაციის ეპოქაში სასიცოცხლოდ გვჭირდება.

ელგუჯა თავბერიძეს, როგორც მწერალს, აქვს შესანიშნავი ინტუიცია. იგი ყოველთვის გრძნობს ეროვნულ მაჯისცემას და როგორც შემოქმედი ყოველთვის აქტიურია, როცა ნაციონალურ ყოფაში საჭირო მნიშვნელობების აღქმა სუსტდება. ელგუჯა თავბერიძის მხატვრული სამყარო თავისი დინამიური ნარატივებით, მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებებით, ზუსტად მიგნებული ნაციონალური აქცენტებით და, რაც მთავარია, დოკუმენტურობით სწორედ ასეთი მნიშვნელობების შემცველია. ამასთან,

დოკუმენტურობა მწერლის ერთ-ერთი სარწმუნო, სანდო არგუმენტია. მისი წიგნები – „ხეზე ასვლა“ და „ქარის ფრთები“ – ძველი ამბების ქრონიკებია, რომელთა შეფასებისას მხოლოდ მხატვრული მნიშვნელობით ვერ შემოვიფარგლებით, რადგან ქუთაისელთა მეხსიერებას შემორჩენილი იღბლიანი ამბების გამხატვრულებას თავისი ისტორიული მნიშვნელობა გააჩნია. მწერლისთვის დამახასიათებელი სტილური ექსპრესია, ენობრივ-გამომსახველობითი საშუალებები ამ ამბებს იმ შთამბეჭდაობას ანიჭებს, რომელიც ჩვენს ისტორიულ-კულტურულ მოცემულობაში ელგუჯა თავბერიძის, როგორც მწერლის, თვითმყოფადობას უზრუნველყოფს.

საკვანძო სიტყვები: თანამედროვე ქართული მწერლობა, იმერეთი ელგუჯა თავბერიძის შემოქმედებაში, რომანი „ქარის ფრთები“.

ABSTRACT

Turning old news into artistic fabric is a crucial function of writing. Documentation carries significant weight when discussing the paramount figure in Georgian culture - Georgian literature. Our national identity is intricately linked to memory, necessitating careful preservation amidst the ongoing processes of cultural assimilation. Elguja Tavberidze, a writer associated with Imereti, exists, creates, and perseveres within the realm inhabited by Davit Kldiashvili, Rezo Cheishvili, and Otia Ioselian. This ensures that in the contemporary landscape of globalized information and occupational conflicts, essential facets of our heritage remain indelibly etched in memory.

As a writer, Elguja Tavberidze exhibits keen intuition, consistently attuned to the national pulse, and remains proactive in safeguarding values crucial to our national existence, particularly during periods of weakened societal perception. This paper aims to demonstrate that Tavberidze's artistic realm, characterized by dynamic narratives and artistic representation, precise national accents, and crucially, meticulous documentation, encapsulates profound meanings. Documentation stands as a reliable cornerstone of his work, bolstering his arguments. His works "Climbing a Tree" and "Wings of the Wind" serve as chronicles of ancient tales, their evaluation extending beyond artistic merit to encompass historical significance. Tavberidze's distinctive stylistic expression, linguistic finesse, and evocative techniques imbue these stories with an enduring impression, anchoring his identity within our historical and cultural situation

Keywords: Modern Georgian writing, Imereti in the works of Elguja Tavberidze, the novel „Wings of the Wind“.

ძველი ამბების მხატვრულ ქსოვილში მოქცევა მწერლობის მნიშვნელოვანი ფუნქციაა. დოკუმენტურობას განსაკუთრებული დატვირთვა აქვს, როცა ჩვენი კულტურის უპირობო ლიდერზე – ქართულ ლიტერატურაზე გვიწევს საუბარი. ნაციონალური ყოფა მეხსიერებასთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული და ეს ქმნის იდენტობის შენარჩუნებისა და მისი შემდგომი ფორმირებისთვის მყარ დასაყრდენს. სხვა ქვეყნებისგან განსხვავებით, კულტურათა ასიმილაციის გარდაუვალ პროცესებში საქართველოს განსაკუთრებული სიფრთხილე მართებს. ისტორიული მოვლენების თხრობას ქართულ მწერლობაში გარკვეული პოზიცია გააჩნია და ყოველთვის ასოცირებულია ეროვნულ და მორალურ კონტექსტთან. ასე იქმნება სამყაროს ნაციონალური ხატი, რომლის გარეშე შეუძლებელია ზოგადად კულტურის შეცნობა. ელგუჯა თავბერიძე სწორედ ამ ხატმწერებს განეკუთვნება. იგი იმერეთთან ასოცირებული მწერალია და დავით კლდიაშვილის, რეზო ჭეიშვილის, ოტია იოსელიანის სივრცეში თანაარსებობს, ქმნის და იღვწის, რათა საჭირო დროს თავისი ეროვნული პოზიცია მონიშნოს. თანამედროვე საინფორმაციო-საოკუპაციო ომში ყოველთვის არსებობს საფრთხეები იმისა, რომ მეხსიერებიდან არ ამოიშალოს ძალიან მნიშვნელოვანი, რაც გლობალიზაციის ეპოქაში ჩვენს ეროვნულ ყოფას სასიცოცხლოდ სჭირდება.

ელგუჯა თავბერიძეს, როგორც მწერალს, აქვს შესანიშნავი ინტუიცია. იგი გრძნობს ეროვნულ საფრთხეებს და ამიტომაც ყოველთვის აქტიურია, როცა ნაციონალური ყოფაში საჭირო მნიშვნელობების აღქმა სუსტდება. მისი მხატვრული სამყარო თავისი დინამიური ნარატივებით, მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებებით, ზუსტად მიგნებული ნაციონალური აქცენტებით და, რაც მთავარია, დოკუმენტურობით სწორედ ამ საჭირო მნიშვნელობების შემცველია. დოკუმენტურობა ელგუჯა თავბერიძის ერთ-ერთი სარწმუნო, სანდო არგუმენტია. მისი წიგნი „ქარის ფრთები“ ძველი ამბების ქრონიკაა და ამ ტექსტის შეფასებისას მხოლოდ მხატვრული მნიშვნელობით ვერ შემოვიფარგლებით, რადგან ქუთაისელთა მეხსიერებას შემორჩენილი იღბლიანი ამბების გამხატვრულებას თავისი ისტორიული დატვირთვაც გააჩნია. მწერლისთვის დამახასიათებელი სტილური ექსპრესია, ენობრივ-გამომსახველობითი საშუალებები ამბებს იმ შთამბეჭდაობას ანიჭებს, რომელიც ჩვენს ისტორიულ-კულტურულ მოცემულობაში ელგუჯა თავბერიძის შემოქმედებით თავისთავადობას უზრუნველყოფს. მწერალი მრავალი ნაშრომის ავტორია, რომელთა შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია დოკუმენტური პროზის ჟანრში გამოცემული მისი წიგნები: „კოლიმგრაფი“, „აკაკის ლანდი“, „მარშალი და მარშლის შვილი“, „ნისლის ტიხარი“, „თოვლი მკათათვეში“ და ა.შ. ელგუჯა თავბერიძის დოკუმენტურ პროზაზე საუბრისას მარინე ტურავა აღნიშნავს: „ეს არის პირწმინდად დოკუმენტური პროზა, ნონფიქშენი, სადაც მინიმუმამდე დაყვანილი მხატვრული გამონაგონი. მხატვრული სინთეზი მხოლოდ ფაქტებისა და მოვლენების სწორად,

თანმიმდევრულად, გააზრებულად დალაგებისას არის გამოყენებული, თანაც ისე, რომ დოკუმენტური მასალა თავად ქმნის ტიპურ სოციალურ თუ პოლიტიკურ გარემოს, აცოცხლებს რეალობას. მასალის შერჩევის ხარისხი და ესთეტიკური შეფასება აფართოებს დოკუმენტური ლიტერატურის ინფორმაციულ ხასიათს“ (ტურავა 2014: 227).

ელგუჯა თავბერიძის „ქარის ფრთების“ ჟანრულ სპეციფიკაზე საუბრისას კვლავ მწერალს უნდა მოვუსმინოთ: „ძმაო ხოფეროს! ძველი ამბების ქრონიკის მეორე წიგნს უფრო ზოგადი სახელი – „ქარის ფრთები“ – დავარქვი. პირველს, ჩემზე არანაკლებ მოგეხსენება, „ხეზე ასვლა“ ერქვა და ნოველების კრებულად მონათლეს. არადა, დოკუმენტურობით, ქალაქისა და ეპოქის იგივეობით, ერთი მთლიანი თხზულებაა, რომელშიც სათქმელ-სატყვიარი სხივივით იშლება. გახსოვს? რა დაგავიწყებდა! – რიონის სათავეს ძალიან-ძალიან რომ მივუახლოვდით და მერე იქიდან წამოსულები ხევებს, ღელეებს, ნაკადულებს, მდინარეებს, ერთი სიტყვით, შენაკადებს ვითვლიდით, რაღაცნაირად აქაც ასეა – არის ერთი, იმ ერთს მიბმული, მაგრამ მაინც განტოტვილი დანარჩენი. ესეც ხომ გაგიგონია – ერთი ყველასთვის და ყველა ერთისთვისო, – პირდაპირი გაგებით, ბუნებრივია, არა, მაგრამ გადატანითი მნიშვნელობით აქაც ასეა. ასეა და რა ვქნა!“ (თავბერიძე 2017: 4). როგორც ვხედავთ, ტექსტის მთლიანობაზე ჩვენი მოსაზრებები ბუნებრივად ემთხვევა ავტორისას და მისი მხატვრულ-დოკუმენტურ რომანად აღქმის ყველა საფუძველი სახეზეა. მართალია, საერთო სათაურის ქვეშ მოქცეული მისი ქვეთავები ცალკე ნოველებადაც იცოცხლებენ, მაგრამ მათ ერთი სათაური კრავს – „ძველი ამბების ქრონიკა“ და ტექსტის მხატვრულ-დოკუმენტურ რომანად სახელდება გამართლებულია.

კონსტიტუციურია მოსაზრება, რომ ნებისმიერ ინტერკულტურულ ალუზიას მხოლოდ მაშინ აქვს აზრი და დასაშვებობა, როცა მწერალი მშობლიურის წინაშე მოიხდის ვალს. მას მუდმივად უნდა ჰქონდეს იმის შეგრძნება, რომ ბოლომდე არ დახარჯულა „ადგილის დედისთვის“. ვინაიდან სათქმელი, დასალაგებელი, მატთანში ჩასაკირი ქართულ რეალობას არასოდეს გამოელევა, ელგუჯა თავბერიძის რომანების კონცეპტუალურად დატვირთული მხატვრული სამყარო ამ მიზნის ირგვლივ ერთიანდება. მისი პერსონაჟების ხასიათი, შინაარსი, ქცევა და მოქმედების საყვარელი სივრცე ქუთაისია. ეს ქალაქი მწერლისთვის არის მეხსიერების ადგილი და ნაციონალური იდენტობის ერთ-ერთი გამორჩეული, სიმბოლური გარემო. საერთო ქართულ გარემოში დეტალიზაციის ეს ფორმა ცხადყოფს მწერლის იმ პასუხისმგებლობას, რომელიც „ძველი ამბების ქრონიკაში“ პროექტირდება და ქვეყნის მატთანში იკავებს კუთვნილ ადგილს. სწორედ მეხსიერება გვაძლევს საშუალებას გავაზროთ საკუთარი იდენტობა და ამასთან ერთად ჩვენი ადგილი მსოფლიო კულტურულ სივრცეში. ქალაქი ქუთაისი ელგუჯა თავბერიძემ არაერთი მხატვრული ტექსტით მონიშნა ქართულ მწერლობაში. მისი რომანი „ქარის ფრთებიც“ ამ მაგისტრალურ

ხაზს უკავშირდება და შემოდის იმ ციკლში, რომელიც მთავარი კითხვების ქვეშერთიანდება: „გახსოვს? რა დაგავიწყებს?“ სოციალურ-ფსიქოლოგიური ეპოქალური მოვლენებისა და ამბების მხატვრულ სამოსში მოქცევით მწერალი მკითხველს სწორედ ამ კითხვაზე პასუხის გაცემაში ეხიდება.

მწერალი ნინო სადღობელაშვილი აღნიშნავს: „ელგუჯა თავბერიძე სწორედ ასეთი მწერალია – ქუთაისის საიდუმლო იცის. შესაბამისად, როგორც ყველა საიდუმლოს მცველი რაინდი, ისიც დიდი პასუხისმგებლობითა და დელიკატურობით ეკიდება საქმეს – თავის მიერ შექმნილ მხატვრულ-დოკუმენტურ ქსოვილში ქუთაისის არამხოლოდ პანო, არამედ სული იშლება. ეს ერთი შეხედვით თვალთ უხილავი არსი, სინამდვილეში ყველა დეტალსა და მოვლენაში, რაც მთავარია – ადამიანებში გამოვლენილი“ (სადღობელაშვილი 2023).

ელგუჯა თავბერიძის ძველი ამბების ქრონიკის სათაურიც სწორედ „თვალთ უხილავმა“ განსაზღვრა და იგი გამდიდრებული ძმების – გოკიელების ქრონიკაში ბაბუასა და შვილიშვილის დიალოგიდან არის მოაზრებული:

- ბაბუ, ქარს ფრთები აქვს?
- აქვს, ბაბუ, აქვს, განა უფრთებოდ იფრენდა და იქარბორბალებდა?
- რომ არ უჩანს, ბაბუ?
- განა, რაც მიმაღულია და არ ჩანს, არ არსებობს, აქვს, აქვს ქარს ფრთები. „ის, რაც არ უჩანს“ ელგუჯა თავბერიძესთან ხილული ხდება და

საჭირო მნიშვნელობით იტვირთება. პერსონაჟები, რომელთა მეშვეობით იქმნება კოლორიტული ეროვნული ლანდშაფტი და ურბანული მითოლოგია, დაუვიწყარ სახეებად რჩებიან მკითხველის მეხსიერებაში. რეალური ადამიანები რომანში იწყებენ ახალ სიცოცხლეს, სადაც უკვე სიკვდილი არ ეშუქრებათ. ელგუჯა თავბერიძის ძველი ამბების მთავარი პროტაგონისტები რეალური ადამიანები არიან, აქტორები ხელშესახებად ცოცხალია და ამბებიც ავთენტური. ისინი ქუთაისის ემპირიულ რეალობაში ცხოვრობდნენ, მწერალმა მტვერი გადააცალა ამბებს და მხატვრულ ფოლიანტად აქცია.

როგორც აღვნიშნეთ, ელგუჯა თავბერიძის თხრობის ძირითადი სტრუქტურა ერთ საბაზისო ნარატივზე დგას. მწერალს იმგვარად აქვს გააზრებული მარკირებები, რომ ამ სტრუქტურის ჩამოშლის საშიშროება არასოდეს იგრძნობა. ყველა ამბავი, განურჩევლად მისი მხატვრულ ტექსტად ქცევის მიზეზისა, ერთ სივრცეში, დამახასიათებელი დინამიკითა და თხრობის ტაქტიკით იკინძება. ადამიანური სისუსტე თუ სიძლიერე, შიში, სიხარბე და ნაყროვანება, სულგრძელობა და სულმოკლეობა, ელგუჯა თავბერიძის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „მწერალ-ფსიქოლოგის, ეპოქის მცოდნის, იმ ეპოქის ადამიანთა ავან-ჩავანის მესაიდუმლოს დაწერილია“ (თავბერიძე 2017: 66).

ელგუჯა თავბერიძის მხატვრულ ტექსტში გვხვდება როგორც პატარა ადამიანების, ისე ცნობილი სახეების ამბები. მასთან შემთხვევითი არც

პერსონაჟი და არც ამბავია. ცუცუნისას ეროტიკულ თავგადასავალშიც ეპოქას სუთქვა იგრძნობა და ქალაქის ისტორიას ავსებს. „შავი კატის“ პერსონაჟები დიდი ხანია სახლობენ ქართულ მეხსიერებაში თავისი ღვაწლით, სისუსტეებით და ეს უკანასკნელი იმდენად ბუნებრივად მოჩანს ელგუჯა თავბერიძის მონათხრობ კიკანტურ ამბავში, რომ ნიკონიკოლაძისა და იონა მეუნარგიას ავტორიტეტს არაფერი აკლდება; უფრო მეტიც, მათი საზოგადოებრივი პროფილი უფრო რელიეფური და მომხიბლავი ხდება. პერსონაჟებს არ სჭირდებათ ხელოვნურობა, ზეკაცობა. ნიკონიკოლაძის ამბავიც მკითხველისთვის თავზარდამცემი მოულოდნელობა არ არის. თხრობა ისეთია, რომ მკითხველი კიდეც ერთხელ რწმუნდება, რომ, მიუხედავად ამ ამბისა, არც ერთ მათგანს ერის ინტერესებისთვის არასოდეს უღალატია. ელგუჯა თავბერიძის ეს ნარატივიც ამის ირგვლივ კონცენტრირდება, ავსებს ნიკონიკოლაძის ღვაწლსა და საზოგადოებრივ პროფილს.

ძველი ამბების ქრონიკაში ძმები გოკიელების ამბავი ბევრი რამით იპყრობს ყურადღებას. ჩვენი აზრით, ეს ამბავი ერთ-ერთი წამყვანია, რომელზეც დგას რომანი. ძმები გოკიელებისა და მათი ბუღალტრის დიალოგი ქარის აწყვეტილი თარეშის ფონზე შედგება. ქარი ერთგვარად სიმბოლურ როლს ასრულებს გააზრებისათვის. გოკიელები ფულის ფილოსოფიაზე მსჯელობენ: „უფულობა ჯობია დიდ ფულობას. უფულო კუჭს რომ ამოივსებს, შშვიდდება, ფულიანს გაძღომის შემდეგ ეწყება შფოთი და დავიდარება. ფული მანამაა სასურველი, სანამ სახლს აავსებდეს, აავსებს და სუნთქვას შეგიხუთავს, გულს გაგიჩერებს მისი სული“ (თავბერიძე 2017: 92). გაბუღალტრებული დავით ჯაფარიძე იმ ტოტსა ჭრის, რომელზეც ზის, მაგრამ იხტიბარს არ იტებს და გამდიდრებულ გოკიელებს იმ რეალობას ახსენებს, რომელიც ყოველთვის კანონზომიერად თანმდევია მათნაირი ადამიანებისა. „ფულს დიდი კუჭი, დიდი მადა მოყოლია. იმის ამოყორვას უნდება მთელი სიცოცხლე, ანუ ფულს ფულს ამატებ, ის ბატონობს შენზე და არა შენ მასზე. ჯიბეში ორი შაური რომ გიჭყავის, რაც გინდა, იმას უზამ, სახლი და კარი ფულით რომაა აშმორებული, ყოველწამს უნდა წმინდო აშმორებული ჰაერი“ (თავბერიძე 2017: 92).

ძმები გოკიელების ამბავი გრძელდება „უზნის ჯოხშიც“. ქუთაისური ბიზნესელიტის თავგადასავალი სახალისოდაა მოთხრობილი. აქაც „ღმერთო, მიშველე“ რეფრენივით გასდევს მონათხრობს. გოკიელები ამის გარეშე არაფერს ამბობენ, არც უზნის ჯოხს იცილებენ, ამაშია მათი წარმატების საიდუმლო – ჭორაობს ქუთაისი. არადა, საიდუმლო სხვაშია – ღმერთს რომ გრძნობენ და მოღალატე, „თვალეზმობლეტილ“ ნოქართანაც მართლები რჩებიან. ფულის ფილოსოფიაზე მსჯელობას მწერალი აგრძელებს გამდიდრებული თერძის მიხეილ შნეიდერის ისტორიაშიც. ამბავს ელგუჯა თავბერიძე ასე ასათაურებს – „ოხრად დაგრჩება ფული და ოქრო“. შნეიდერი ხარჯავდა ცოტას, იღებდა ბევრს. ელგუჯა თავბერიძე „გობსკის სინდრომს“ მონიშნავს ქართულ მხატვრულ რეალობაში და

კიდევ ერთხელ ასაბუთებს, რომ ფულის გავლენა ვერ იხსნის ადამიანს სიკვდილისგან. ქუთაისელ ოლიგარქსაც უმტყუნა გულმა. „ძალიან სწყუროდა სიცოცხლე, რად მინდა ფული და ოქრო, უჩემოდ არაფერიც არ მინდაო – უთქვამს და კიევის უნივერსიტეტის პროფესორს სოპეშკოს ოპერაციაზე ექვსი ათასი მანეთის სანაცვლოდ მოელაპარაკა. ამ ამბიდან ათი წლის მერე გაქალაქისთავებული ილია ჩიქოვანი გახარებული აღნიშნავდა – დიდი მეცადინეობით, როგორც იქნა, ქალაქის ბიუჯეტი ორი ათას მანეთამდე გავზარდეთო. მიხეილ შნიეიდერს ოპერაციამ ვერ უშველა, იგი გარდაიცვალა, ელგუჯა თავბერიძე ამ ამბავს იმის დასაჯერებლად ამხატურულებს, რომ „ფულის მოყუჩებით გულს ვერ გაიყუჩებთ, გულის ძაფი თუ გაგიწყდა, ოხრად დაგრჩებად ფული და ოქროც“ (თავბერიძე 2017: 333).

ქრონიკა „თეთრი მზე თეთრ ხიდზე“ ქართული ბედოვლათობის ამბავს ჰყვება. სალიტერატურო კრიტიკაში გაჩნდა მოსაზრება, რომ მას „კლასიკური, თითქმის ჩეხოვისებური დასაწყისი აქვს, თუმცა რა შორს მივიღვართ?! – ჭეიშვილისებური“ (სოსო ჭუმბურიძე). მთავარი პერსონაჟი, გერმანული წარმოშობის გიორგი ედუარდის ძე ფონ-შულცი, რომელიც სამხედრო ინჟინერი, კაპიტანი, არქიტექტორი და ქალაქის ხმოსანია, თავგამოდებით იბრძვის თეთრი ხიდისა და ბაგრატის ტაძრის ნგრევის შესაჩერებლად. სამწუხაროდ, ტომით გერმანელმა მოხელემ ტომით ქართველებს ეს საკითხი პრობლემად ვერ უქცია. ნოველის ფინალში ცა ყვითლდება და მზე თეთრდება. მწერალი ბუნების ანომალიით სიმბოლო-ლურად იმ რეალურ სატკივარზე მიგვანიშნებს, რომელმაც ქართველს ეროვნული ენერჯია გამოაცალა. იგი თავის საგანძურს ვერ პატრონობს, ფერშეცვლილია მისი ეროვნული ღირსება და ცნობიერება. „გაკვირვებული დადიოდა ფონ-შულცი, ვერ გაეგო, რატომ ირიდებდა ქალაქის გამგეობა, რატომ აგზავნიდა მეორისკენ, მეორედან – მესამისკენ, მესამიდან – პირველისკენ. გალენჩებული იდგა თეთრ ხიდზე კონსტანტინე გუგუშვილი. ბაგრატის ნანგრევებს ვერ ხედავდა, სად დაიკარგაო, უკვირდა. ცა ყვითელი ჩანდა, მზე – თეთრი. თეთრი მზე თეთრ ხიდზე“ (თავბერიძე 2017: 230).

„მდინარის ამღვრეული ძირის“ ქრონიკაც ამ თემას აგრძელებს. როგორც ვეთს ულმოხელი დრო და ისტორიული ვითარება ქართველის ბუნებას. მისი მთავარი პერსონაჟი იასონი იარაღის ტარების აკრძალვას განიცდის. მას ყმაწვილობიდან მცნებასავით შეუსისხლხორცებია, რომ: „ქართველი თუნდაც ჩამინებული, ხმალ-ხანჯალ-თოფს, დამბაჩას ხელით თუ ვერ მიწვდება, გაუჭირდება ქართველობაო“ (თავბერიძე 2017: 235). „იარაღი ქართველისათვის ნამუსად, სინდისად, ღირსებად გაჩენილა, სინდისი გაძვირდა, იარაღის აყრაც უსინდისობის ნიშანიაო“ (თავბერიძე 2017: 235). იასონს ეს დასკვნა მისმა დროებამ გამოატანინა. მან რეალურად იგრძნო მოახლოებული ეროვნული საფრთხეები. იმპერატორის ქართველებისთვის იარაღის აყრის ბრძანება ერთობ გააზრებული აქტია, რომელსაც იასონი

კარგად გრძნობს: „ქართველებისათვის იარაღი მარტო იარაღი არაა, ვინმეს მოსაკვდინებლად ან შესაშინებლად კი არ აგვისხამს, ჩვენი ეროვნული სიამაყეა, ეროვნულობის ნიშანია. ცისარტყელას შვიდი ფერიდან ერთი რომ გამოაკლო, ცისარტყელა აღარაა, ექვსფერიანი ცისარტყელა ვის უნახავს, ასევეა ქართველი უიარაღოდ, ფერი დააკლდება“ (თავბერიძე 2017: 238). ელგუჯა თავბერიძის სათქმელიც სწორედ აქ მოიყრის თავს – ეს არის იმპერიის ქართველთა დაბეჩავების სურვილით შეზავებული ერთმორწმუნეობის პოლიტიკის ცნობილი ამბავი. ასეთი ნარატივებით სავსეა ქვეყნის ისტორია და მწერალმა კარგად იცის, რა ფასი აქვს ამასთან გაბრძოლების თითოეულ ისტორიას. მას არც ის პასაჟი გამოეპარება, როცა ახალწვერულვაშაშლილი ყმაწვილი მდინარეში იასონის ნაფერებ ღირსების სიმბოლოს – დამბაჩას შენიშნავს. მდინარის ამღვრეული ძირი სიმბოლურად ისტორიული რეალობაა, რომელმაც ვერ დაფარა ქართველთა იდენტობის სახე-სიმბოლოები. საგულისხმოა, რომ ელგუჯა თავბერიძის მებორნე მინაგოს ქრონიკაში „პატარა ადამიანის“ პრობლემაა, თუმცა რუსი მოხელის მიერ მინაგოს გაციმბირება ამ მნიშვნელობის ამბავთა რიგში შეიძლება მოვიანოთ.

ბუნებრივია, ქუთაისური ქრონიკების ელგუჯა თავბერიძისეულ მხატვრულ ვარიანტებში არის მიჯნურობის ამბებიც, რომელსაც მწერალი თავისებური „მაკვარანცხობით“ ჰყვება და რომელშიც, ჩვენი აზრით, კიდევ ერთი დამატებითი არგუმენტი იკვეთება საქართველოს უახლესი ისტორიის გასააზრებლად. ამ ნარატივის პირველწყარო რეზო გაბაშვილის მიერ შემონახული ამბავია იმის თაობაზე, როგორ შერჩა რუს ალისაზე რომანტიკულად გამიჯნურებულ თავადიშვილს ხელში ფეხმჩატე ჩრდილოეთის ასული. „ალისას განუმეორებელი სილამაზით გადარეულს თავგზა აებნა, აქამომდე სიყვარული არ განეცადა, წამიერი გატაცება ეგონა. იაპონიასავით ფსხრიკ გრძნობას როგორ დავემონებო, იმახდა, დაემონა კი არა, სანთელს მიკრული ფარვანასავით იწვოდა... ჩალეკურ-ლივერ-ჩასატვერებული თავადიშვილი ალისას დასდევდა აჩრდილივით, სერიოზული გადაწვეტილებაც კი მიიღო და ბედის დაკავშირებაც გადაწყვიტა ალისაზე, მაგრამ ერთხელ თავის რჩეულს ისეთ უხერხულ პოზაში გადააწყდა, რომ ყველაფერი ნათელი გახდა. გაწბილებულმა წერილი დაუტოვა თავის ტურფას: „ია უეზჯაიუ იზ კუტაისი, პრამაი ალისა“, მერე გაახსენდა, რაც მოხდა, გადაშალა და ჩაასწორა – „ტაში ვედრო“ (თავბერიძე 2017: 396). ელგუჯა თავბერიძის ამ ქრონიკასაც იგივე აფირმაცია აქვს – „რუსი ალისას“ ნდობა არ შეიძლება დავიდრე ქართველები საბოლოოდ არ დაკარგავენ ნამუსის ეროვნულ ქუდს, მასთან განშორება უნდა შედგეს. მწერლის ამ ჩანაფიქრს კარგად ეხმიანება „ჭონების ომის“ ქრონიკაც. მიუხედავად იმისა, რომ ამბავი ჭონების – შავერდიანცებისა და ოვანეზიანცების კონფლიქტზეა აგებული, მასში მონიშნულია ადამიანური ყოფის მათგანიზებული მთავარი ფასეულობა – სინდისი და მისი მნიშვნელობა: „ქუდი ძველ დროში პატიოსნების სიმბოლოდ

რომ მიიჩნეოდა, ამიტომ დაუწყვილდა ნამუსს და გაჩნდა ნამუსის ქული. ნამუსის ქუდს მაშინ ახდიდნენ კაცს, თუ კაცი უნამუსო საქმეს ჩაიდენდა“ (თავბერიძე 2017: 238).

ელგუჯა თავბერიძის პერსონაჟები ძველი ამბების ქრონიკიდან დროის მიღმა დგანან. ყველა ამბის კონტექსტში იკვეთება აქტუალურობა და იგი თანადროულად განიცდება. ქართველთა ნაციონალური ბუნების მოდელირება გლობალიზაციის საუკუნის თანმდევია და ეს შესაძლოა კანონზომიერ პროცესადაც განიხილებოდეს, თუმცა აკულტურაციის უკიდურესობებს გადარჩენილი ქართველი ერისთვის დღეს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ისეთი ნარატივების შერჩევა, რომელიც ჩვენს ეროვნულ ლანდშაფტს არ გააუფასურებს. „ნავთიპარია კიზირიების“ ფენომენი დღესაც ცოცხალია და მასთან ბრძოლაში მწერლობაც უნდა ჩაერთოს. ელგუჯა თავბერიძის მიერ აღდგენილი სეილანას ბიზნესისტორია ადამიანური ამბავია, მაგრამ მწერლის მიერ შერჩეულ ამ დოკუმენტურ ნარატივსაც შორსმიმავალი მიზნები აქვს – ჩვენი ქვეყნის უზარმაზარ პანოზე მონიშნოს არაეთიკურობის, გაუტანლობის, დაუნდობლობის მინიატურები, რომელსაც საფუძველი ერთი – შური აქვს, შედეგი კი – მრავალი და ერთნაირად დამანგრეველი. „არადა, რას მერჩიან, კაცო, ერთნი - ღვინო რატომ არ გიძმარდებაო, მეორე – ოქროს მედალი და ქების სიგელი მე გაშოვნინეო“... ყველა სეილანა და ეზეკი ბაბუს დანაბარებით ხსნის ამ მოცემულობას, „შურით გადარეულ კაცს ერიდეო. მარცხნივ მოდიოდეს, მარჯვნივ გადადი. შეხვედრა გთხოვოს, აიცილე რამენაირად, დალევაშიც არ გაყვეო...“ (თავბერიძე 2017: 12).

როგორც ცნობილია, ზოგიერთი მწერალი მხოლოდ ენითაც იცნობა. ელგუჯა თავბერიძის ენა მისი შემოქმედების განსაკუთრებული ხიბლია. ცხადია, არც რომანი „ქარის ფრთები“ წარმოადგენს გამონაკლისს. „ფომფლო გორაკები“, „ააგორგოლებდა“, „მტვრისფერი“, „შელალალებული“, „ჩალეკურ-ლივერ-ჩასატევერებული“, „ლხინქეიფა“, „უქარ-ნიავო“. „მთვარეულობამოგონილი“, „გააბაჯიჯგინებს“, „ღუდღუდათვალეებიანი“, „ტუჩბაგემწყაზარი“, „ენაბალნიანი“, „ჭკუადათესილი“ და ა. შ. ელგუჯა თავბერიძის ენობრივი აქსესუარებია. ნამდვილ ამბავზე მორგებულ თხრობას სიტყვათქმნადობა ყოველთვის ანიჭებს განსაკუთრებულობას, ქმნის განუმეორებლობისა და თავისთავადობის ძლიერ ეფექტს. მწერლის ენაზე საუბრისას თამილა ზვიადაძე აღნიშნავს: „ელგუჯა თავბერიძის წიგნი ისეთი სტილური ექსპრესიითაა შესრულებული, რომ ერთი შეხედვით მოსაწყენი ამბებიც საინტერესოდ იკითხება, რადგან ავტორს არასოდეს ღალატობს იუმორის გრძნობა. მისი ენა ლაღი, ბუნებრივი, სალაპარაკო ენასთან მაქსიმალურად მიახლოვებული, მაგრამ აზრობრივი აქცენტების გადანაწილებით გამდიდრებული ენაა. ენობრივი და სტილური თავისებურებები იმაშიც მყდარდება, როგორ შეუძლია ავტორს ამბავი ხან აღმატებულად, ხანაც ირონიით შეაფასოს და ცოცხალი, შეიძლება ითქვას, ცინცხალი სასაუბრო ენის მასალა გამოიყენოს ამისათვის“ (ზვიადაძე 2016: 244).

ელგუჯა თავბერიძე ნამდვილად უნდა ვაღიაროთ მხატვრულ ტექსტში „ცინცხალი“ ენის გამოყენების ოსტატად. იღბლიანი აღმოჩნდა ქუთაისელთა მესხიერებას შემორჩენილი ამბები, რომელთა გამხატვრულება სწორედ მას ერგო წილად. ამ ამბების მნიშვნელობა არ შემოიფარგლება მხოლოდ მხატვრულ-ესთეტიკური კრიტერიუმებზე მსჯელობით. რომანს აქვს ისტორიული მნიშვნელობა და იგი მუდმივად გამოსაყენებელ ტექსტად დარჩება, ვიდრე ქართველის ცნობიერებაში იარსებებს ნაციონალური თვითშეგნების, კოლორიტულობისა და თვითშეფასების მათგან მიზნული უნარები.

გამოყენებული ლიტერატურა

ზვიადაძე 2017: ზვიადაძე, თ., ენობრივი რესურსის სტილისტიკური ფუნქცია დოკუმენტურ პროზაში, სჯანი. თბილისი, 2017.

თავბერიძე 2017: თავბერიძე, ე., ქარის ფრთები – ძველი ამბების ქრონიკა. ქუთაისი, 2017.

სადღობელაშვილი 2023: სადღობელაშვილი, ნ., ელგუჯა თავბერიძის დოკუმენტური რომანის „ცამეტი წელი“ შესახებ <https://mastsavlebeli.ge/?p=37549> (02.10.2023).

ტურავა 2014: ტურავა, მ., გარღვეული ლაბირინთი. თბილისი, 2014.